

FOKUS: 20 ÅR ETTER 9/11

Studiet av internasjonal politikk etter 11. september 2001

Halvard Leira* og Benjamin de Carvalho
Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI), Norge

Sammendrag

Det er ingen tvil om at hendelsesforløp som ble igangsatt 11. september 2001 har vært med på å prege global politikk i de to tiårene som har gått. Men ble terrorangrepene mot USA 11. september 2001 definerende for hvordan vi forstår internasjonal politikk og hvordan vi studerer det? Basert på en gjennomgang av studiet av internasjonal politikk over de siste 20 årene argumenterer vi i denne artikkelen at svaret her er mer tvetydig. Tvetydig fordi det utvilsomt har skjedd endringer og fordi det er lett å peke på utviklingstrekk i faget Internasjonal Politikk (IP) som har direkte eller indirekte utspring i hendelsene høsten 2001. Terrorismestudier fikk for eksempel et umiddelbart oppsving, og med den amerikanske invasjonen av Irak i 2003 kom en øket interesse for emner som imperial makt, opprørsbekjempelse og normativ internasjonal teori. Mer tvetydig fordi vi slett ikke er sikre på at de viktigste utviklingstrekkene i IP de siste tiårene kan forklares med 11. september. Vi er også usikre på hvor varige endringene i kjølvannet av 11. september kan sies å være. Vår tentative hypotese er at 11. september på kort og mellomlang sikt hadde betydelig effekt på vektleggingen av forskjellige emner innen IP. På lengre sikt var terrorangrepene og ettervirkningene av dem viktigst for fagutviklingen på de områdene der det umiddelbare sjokket bidro til å forsterke allerede eksisterende trender.

Nøkkelord: 9/11 · 11. september 2001 · fagutvikling

*Kontaktinformasjon: Halvard Leira, e-post: hl@nupi.no

©2021 Halvard Leira & Benjamin de Carvalho. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Leira, H. & de Carvalho, B. (2021). Studiet av internasjonal politikk etter 11. september 2001. *Internasjonal Politikk*, 79(3), 291–308. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v79.3273>

Innledning

Ettermiddagen (norsk tid) 11. september 2001 var da alt endret seg. Eller var det det? Det er ingen tvil om at denne datoen direkte og indirekte endret (og avsluttet) uhyggelig mange liv. Ut over dette ble terrorangrepene denne datoen skjellsettende for mange, også vi i Norge som opplevde dem *live* på TV og febrilsk forsøkte å oppdatere forskjellige nettaviser for å finne ut hva det egentlig var som skjedde. Hendelsesforløp som ble igangsatt denne ettermiddagen har vært med på å prege global politikk i de to tiårene som har gått. Men ble terrorangrepene mot USA 11. september 2001 definerende for hvordan vi forstår internasjonal politikk og hvordan vi studerer det? Basert på en gjennomgang av *studiet* av internasjonal politikk over de siste 20 årene argumenterer vi i denne artikkelen at svaret her er mer tvetydig.¹

Tvetydig fordi det utvilsomt har skjedd endringer og fordi det er lett å peke på utviklingstrekk i faget Internasjonal Politikk (IP) som har direkte eller indirekte utspring i hendelsene høsten 2001.² Terrorismestudier fikk for eksempel et umiddelbart oppsving, og med den amerikanske invasjonen av Irak i 2003 kom en øket interesse for emner som imperial makt, opprørsbekjempelse og normativ internasjonal teori. Men tvetydig også fordi vi slett ikke er sikre på at de viktigste utviklingstrekkene i IP de siste tiårene kan forklares med 11. september. Vi er også usikre på hvor varige endringene i kjølvannet av 11. september kan sies å være og hvordan de har fordelt seg geografisk. Vår tentative hypotese er at 11. september på kort og mellomlang sikt hadde betydelig effekt på vektleggingen av forskjellige emner innen IP. På lengre sikt var terrorangrepene og ettervirkningene av dem viktigst for fagutviklingen på de områdene der det umiddelbare sjokket bidro til å forsterke allerede eksisterende trender og i det landet som ble direkte rammet, USA.

Det faget vi som unge forskerspirer var på vei inn i høsten 2001 var definitivt et helt annet enn det faget vi ser rundt oss våren 2021. Tiåret vi akkurat hadde lagt bak oss som studenter var preget av at etablerte teorier hadde blitt utfordret og nye teorier introdusert, i det som allerede i samtiden ble definert som en «stor debatt», i tråd med tidligere «store faglige debatter» (Lapid, 1989; Wæver, 2010).³ Rett bak oss lå publiseringen av tre banebrytende teoretiske bøker. Alexander Wendt forsøkte i *Social Theory of International Politics* (1999) å gi konstruktivismen et såkalt vitenskapelig grunnlag og å bygge bro mellom konstruktivisme og mer etablerte teorier i faget. Innen de etablerte teoriretningene ga John Ikenberry nyliberal institusjonalisme et

¹ I arbeidet med denne artikkelen har vi hatt stor glede av innspill fra kollegaer fra nær og fjern, ikke minst via sosiale medier. Særlig takk er vi skyldige til Felix Berenskoetter, Henrik Breitenbauch, Peter Haldén, Seán Molloy, Mark Raymond, Malte Riemann, Jeppe Strandsbjerg og Bob Vitalis.

² Vi følger faglig konvensjon, og omtaler faget med versaler og studieobjektet med minuskler.

³ Hele tanken om «store debatter» er en faglig myte, viktigere for faglig selvforståelse enn som beskrivelse av hvordan faget har utviklet seg (jf. de Carvalho et al., 2011; Leira & de Carvalho, 2018; Quirk & Vigneswaran, 2005; Wilson, 1998).

løft med *After Victory* (2001), mens John J. Mersheimer i *The Tragedy of Great Power Politics* (2001) videreutviklet strukturrealismen med det som gjerne omtales som offensiv realisme. Et snaut tiår senere argumenterte David Lake (2013) sterkt for at veien videre lå i «middle ground theory», og redaktørene av *European Journal of International Relations* spurte om tiden for store teorier og store debatter var over (Dunne et al., 2013). IP i 2021 er langt mindre preget av overordnet teori og teoridebatt enn det faget var i 2001. Tilsynelatende paradoksalt har dreiningen bort fra overordnet teori falt sammen med en større opplevd avstand mellom fag og beslutningstagere.

Ser vi på faget som et kollektiv av forskere, så er endringene minst like påfallende. Ikke minst slående er veksten i antall mennesker som er aktive i IP-faget, hvilket også har ført til vekst i antall konferanser, tidsskrifter og debatter, og spesialisering og profesjonalisering på nær sagt alle felt. ISA (International Studies Association), som er den største internasjonale organisasjonen for faget, har vokst fra rundt 3000 til godt over 7000 medlemmer de siste 20 årene, og den geografiske ekspansjonen er nesten utrolig. For drøyt tjue år siden ga det mening for Ole Wæver (1998) å hevde at IP-faget hadde tre sentra (i nedadstigende grad av viktighet): USA, Storbritannia og Skandinavia. Selv om dette nok fra Wævers side var en overvurdering av skandinavisk IP, sier det noe om hvor sterkt de skandinaviske miljøene har stått, og hvor tidlig de begynte å delta i det internasjonale ordskiftet. I løpet av de følgende tiårene har resten av Europa gjort seg gjeldende, den langvarige latinamerikanske tradisjonen har blitt koblet på fagets angloamerikanske kjerne, og store land i Asia har markert seg tungt. IP-faget er altså sterkt forandret, kanskje så forandret at vi sammenligner inkommensurable størrelser? Det kan til og med reises spørsmål ved om IP fortsatt kan forstås som et enhetlig fag. De utviklingstrekkene vi har skissert her, kan imidlertid neppe tilskrives 11. september 2001. Teoritrøtthet var en forventet intern reaksjon etter sterkt teoretisk fokus over lengre tid, og den sterke veksten, spesialiseringen, profesjonaliseringen og globaliseringen av faget hadde røtter tilbake på 1980- og 90-tallet.

På et mer overordnet nivå dreier spørsmålet om IP-fagets utvikling de siste 20 årene seg om hvorvidt akademiske disipliner utvikles under press fra ytre begivenheter, som et resultat av faginterne prosesser eller i et samspill mellom indre og ytre faktorer. IP-faget, eller i hvert fall deler av det, har de siste 70 årene hatt en selvoppfatning som nært knyttet til politikktutforming. Dermed har det også vært lett å tenke at det er et fag som påvirkes sterkt av endringer i verden rundt oss. For oss synes det åpenbart at samfunnsforskere og hva de er opptatt av påvirkes av verden de lever i. Men det er like åpenbart at den relevante omverden ikke bare er den som er definert av storpolitikken, men at den også inkluderer nasjonale kontekster. IP-faget ser for eksempel relativt forskjellig ut fra land til land (Breitenbauch & Wivel, 2004; Drulák & Druláková, 2000; Leira, 2014; Malinak et al., 2012). På samme måte virker utviklingstrekk på andre områder; det er for eksempel ingen tvil om at den enorme veksten i datakraft de siste tiårene har muliggjort helt nye former for analyse av internasjonal politikk. Og endelig mener vi at det er helt nødvendig å inkludere

rent faginterne prosesser for å forstå faglig utvikling. Alexander Wendts konstruktivisme ble for eksempel seende ut som den gjorde, ikke minst fordi den var formet som et svar på Kenneth Waltzs strukturelle realisme. Kanskje er det også slik at vekst og spesialisering de siste 20 årene har gjort det mulig for faget å utvikle seg i større grad uavhengig av ytre påvirkninger, men mer i tråd med interne krav og trender.

Med dette tør det være klart at vi legger til grunn en samspillsforståelse av fagutvikling. I den neste delen av artikkelen presenterer vi denne posisjonen grundigere, gjennom en diskusjon av IP-fagets overordnede historiografi. Dette følger vi opp med en del som tar opp direkte og indirekte effekter av 11. september, en del som tar opp andre eksterne påvirkningsfaktorer og en del som tar opp faginterne utviklingstrekk. Våre eksempler er stort sett fra den internasjonale fagutviklingen, men vi tar også opp de forskjellige utviklingstrekkenes betydning for norsk IP. Vi avslutter med en samlende konklusjon om 11. septembers betydning for IP-fagets utvikling de siste 20 årene.⁴

Ytredrevet og indredrevet fagutvikling

Den tradisjonelle fortellingen IP fortalte om seg selv frem til 1990-tallet, og som fremdeles finnes i mange lærebøker (de Carvalho et al., 2011), fremstiller IP som et i hovedsak ytredrevet fag. Som Brian Schmidt (2019, s. 128) formulerte det: «The taken-for-granted assumption that underpinned much of the common knowledge was that the explanation for the most significant developments in the field, for example, ‘great debates’ and changes in ‘paradigms’, was events driven». Fagets opprinnelsesmyte er sterkt knyttet til avslutningen av den første verdenskrig og etableringen av den første lærestolen i Aberystwyth i Wales i 1919, mens realismens gjennombrudd og dominans assosieres med 1930-tallets krise, utbruddet av den andre verdenskrig og den påfølgende kalde krigen. Fremveksten av liberale teorier om gjensidig avhengighet kobles med oljekrise og krav om ny økonomisk verdensorden på 1970-tallet, mens oppblomstringen av nye teorier sees i sammenheng med Berlinmurens fall og slutten på den kalde krigen. Brytningen mellom forskjellige forståelsesrammer ble fortalt som en rekke «store debatter» (Banks, 1985; Lapid, 1989). Den uuttalte grunntanken har syntes å være at nye tider krever ny teori.

På et overordnet plan er det noe i denne fremstillingen; mange samfunnsforskere er opptatt av å forklare og forstå sin umiddelbare samtid, og hvis man opplever at terrenget endrer seg, kan det oppleves som nødvendig å også endre kartene. Realistiske teorier har ofte fått et oppsving i konfliktfylte perioder eller regioner, mens perioder og regioner preget av samarbeid har gitt bedre grobunn for liberale teorier. En viktig multiplikatoreffekt her er penger. Med krise følger ønsker om å forstå, forebygge og forhindre, hvilket gjerne fører til målrettet forskningsfinansiering. Det

⁴ Gitt formatet kan vi her bare gi relativt korte eksempler fra deler av faget. Vi gir en fyldigere beskrivelse av IP-faget i boken *Hva er Internasjonal Politikk?* (Leira & de Carvalho, 2020).

er for eksempel helt åpenbart at studiefeltet global helse vil få et veldig oppsving de neste årene, som direkte konsekvens både av covid-19-pandemien og av de store pengesummene som er pumpet inn i pandemiforskning. Som faghistorie må den tradisjonelle fortellingen derimot forstås som sterkt mytisk (Leira & de Carvalho, 2018). Målet med den har vært å skape en meningsfylt ramme omkring studiet av internasjonal politikk, fra en nærmest jomfruelig fødsel grunnet i ønsket om å unngå krig, via stadig bedre og mer sofistikerte teorier og metoder, frem til der vi er i dag.

Revisjonistisk faghistorie har de siste tre tiårene plukket denne mytiske faghistorien fra hverandre på de aller fleste punkter. Faget hadde røtter blant annet i studiet av imperier og kolonialadministrasjon i god tid før 1919, realismens gjennombrudd kom senere enn fortellingen antyder og den ble aldri så dominerende som karikaturene av realismen vil ha det til. De teoriene som fikk oppmerksomhet etter 1989 hadde for sin del vært under utvikling gjennom hele 1980-tallet. Revisjonismen har ikke presentert noen alternativ helhetlig faghistorie, men i konkurranse med den tidligere vektleggingen av ytre faktorer påvirkning på faget, har mange, med henvisning til kunnskapssosiologi i bredere forstand, lagt sterkere vekt på fagets indre utvikling. Brian Schmidt (1998) sporet fagets opprinnelse i USA til diskusjoner internt i amerikansk statsvitenskap, mens Nicholas Guilhot (2011) viste hvordan etableringen av det som i USA er kjent som «International Politics» må forstås som et forsøk på å skjerme studiet av internasjonal politikk fra den fremvoksende behaviourismen innen samfunnsvitenskapene på 1950-tallet. I lys av bredere studier av kunnskapssosiologi er disse funnene ikke overraskende. Som Andrew Abbott (2001) har demonstrert, tenderer fag mot spesialisering og splittelse, og gitt nok tid vil splittelsen gjerne reproduseres på nytt innen hver av de først oppsplittede delene.

For oss er det like åpenbart at indre faktorer påvirker faglig utvikling som at ytre faktorer gjør det. Når stadig flere innen IP-faget de siste to tiårene for eksempel har blitt mer opptatt av historie, så er det neppe fordi historie plutselig påvirker internasjonal politikk mer enn før, men fordi det var en opplevd misnøye med fagets mange ahistoriske teorier. På et mer overordnet nivå har de fleste samfunnsfagene de siste hundre årene vekslet mellom å vektlegge aktører eller strukturer mest, og mellom å vektlegge ideelle eller materielle faktorer sterkest. Disse vekslingene er lettere å forstå som en form for pendelbevegelse eller en dialektisk bevegelse over tid, enn som reaksjon på ytre press.

Forklaringer på fagutvikling som eksklusivt vektlegger ytre faktorer eller indre faktorer er nyttige for å få frem kontraster og sette argumenter på spissen, men de bør forstås som abstraherte idealtyper heller enn som heldekkende beskrivelser. Søker man mer dekkende forklaringsmodeller, må ytre og indre faktorer nødvendigvis kombineres. En samspillsmodell er dermed det beste redskapet for å forstå fagutvikling over tid og på tvers av land. En slik modell inkorporerer mange former for ytre påvirkning, som politiske, kulturelle, teknologiske og økonomiske, og flere former for indredrevet utvikling (Wæver, 1998, 2003). En samspillsmodell anerkjenner at ytre faktorer påvirker fag, men insisterer på at denne påvirkningen oftest blir

moderert av kontekst og fagets indre logikker. Derfor vil man for eksempel anta at forskjellige ytre faktorer har betydning for den lokale fagutviklingen i forskjellige land, og at den samme ytre faktoren kan ha forskjellig virkning på forskjellige nasjonale fagtradisjoner. Skal man forstå virkningen av 11. september på IP-faget kan man ikke bare regne med selve hendelsen og et enhetlig fag, man må se på nasjonale forskjeller i forholdet mellom samfunn og stat (for eksempel utenrikspolitisk ideologi og forholdet mellom væpnede styrker og sivilsamfunn) og samfunnsfagenes struktur og organisering (for eksempel om IP er del av statsvitenskap eller et helt eget fag), samt ikke minst fagets egne teoretiske logikker (som stats-sentrisme og systemfokus) (jf. Wæver, 1998, s. 695).

Et konkret eksempel på en anvendt samspillmodell kan vi finne i studiet av faglige generasjoner (Leira & de Carvalho, 2017; Steele & Acuff, 2012). Tanken her er at akademikere som er på omtrent samme alder kan utgjøre faglige generasjoner som både preges av tiden de vokser opp i (altså ytre faktorer) og faget de møter, særlig når de studerer (altså indre faktorer). Konstruktivismen, slik den har utviklet seg de siste 40 årene kan tjene som eksempel. De første egentlige konstruktivistiske teoriene i IP ble publisert mot slutten av 1980-tallet, hos en generasjon akademikere som var preget av 1970-tallets *détente*, utviklingen i andre nærliggende fag og en reaksjon på det som ble opplevd som en ahistorisk og faglig snever tilnærming innen nyrealisme og nyliberal institusjonalisme (Kratochwil, 2016, s. 119). Disse akademikerne var del av en bredere opposisjon mot det bestående IP-faget. Denne opposisjonen inkluderte vidt forskjellige teoretiske tradisjoner: poststrukturalisme, kritisk teori, historisk sosiologi og en rekke former for feminisme. Som Kratochwil selv mener, gir det mening å bruke generasjonsbegrepet på konstruktivismens utvikling, ikke minst fordi generasjoner ofte formes av en felles forståelse av omverdenen, og såkalte «defining events». Kratochwil gir også implisitt støtte til en form for samspillmodell:

my interest in constructivism was, for example kindled by my encounter with Vico, with Weber's argument about "meaning", and the philosophy of history as emerged from Kant, Loewith, Dehio, or the writings of Ranke, or Droysen, and Butterfield and Wight [...]. If I had to name a specific 'event' it would be Nixon's opening to China in 1972 and the accommodation with the Soviet Union in the SALT Treaty, since it made me rethink much of the strategic and arms control literature in order to make sense of the changes I was observing and which I was analysing in my dissertation shortly thereafter. (Kratochwil, 2016, s. 119)

Kratochwils selvopplevde faglige utvikling i en vekselvirkning mellom ytre og indre påvirkning undergraver åpenbart den tradisjonelle forståelsen av konstruktivismens fremvekst som et svar på at realismen ikke evnet å forklare slutten på den kalde krigen.

På 1990-tallet ser vi en tydelig dreining, der en ny generasjon konstruktivister rettet fokus mye tydeligere mot ideer og positiv normativ endring. Det er lett å tolke avslutningen på den kalde krigen som en viktig ytre motivasjonsfaktor her, på samme måte som apartheid-regimets fall i Sør-Afrika, EUs fredelige utvidelse

og den vellykkede kampanjen for å stoppe ødeleggelsen av ozonlaget. Samtidig gir tidsskriftsartikler og bøker viktige pekepinner om faginterne drivkrefter. Denne nye generasjonen ville ikke definere seg som opposisjon, men komme i dialog med det som ble opplevd som fagets «mainstream» (se for eksempel Risse et al., 1999). Dermed ble ontologiske og epistemologiske motsetninger tonet ned, og konstruktivismen presentert som et alternativ for dem som var mer opptatt av ideer enn makt. Denne tilnærmingen var en suksess, i den betydning at konstruktivismen nå jevnlig regnes som en av de tre sentrale tilnærmingene til IP-faget (jf. Malinak et al., 2012). Siste ord var imidlertid ikke sagt. Etter årtusenskiftet ser vi en tredje generasjon konstruktivister, som igjen har vært mer opposisjonell. 11. september, Irak-krigen, Abu Graib og Guantanamo var ytre faktorer som skapte skepsis til troen på fremskritt og normendring, mens det internt i faget ble opplevd at den andre generasjonen konstruktivister hadde gått på akkord med det kritiske teoretiske grunnlaget for å kunne bygge bro, og i altfor liten grad hadde lagt vekt på makt i alle dens forskjellige former (Kessler & Steele, 2016).

En samspillsanalyse som dette henter viktig inspirasjon fra Abbot i tanken om at enhver faglig generasjon vil reagere på (og mot) generasjonen som kom før. I en verden der publisering, ansettelse og opprykk henger sammen med evnen til å bli sitert og sette agenda, er dette lite overraskende. Samtidig innebærer generasjonsperspektivet at felles ytre opplevelser tillegges betydning både for en generasjons generelle tilnærming til faget og for dens mer konkrete temavalg.⁵ Når vi nå går over til 11. septembers betydning for IP-faget, legger vi ikke et strengt generasjonsperspektiv til grunn, men vi holder fast ved samspillet mellom eksterne og faginterne drivkrefter i fagutviklingen.

Direkte og indirekte virkninger av 11. september på IP-faget

Den 11. september 2001 ble verdens mektigste stat, som også er sentrum for IP-faget, utsatt for et spektakulært terrorangrep utenfra. Begrunnelsen for angrepet var USAs utenrikspolitikk. Det er vanskelig å forestille seg at dette ikke skulle ha hatt noen effekt på studiet av internasjonal politikk. For den videre diskusjonen er det imidlertid nødvendig å differensiere mellom forskjellige former for effekter enkelthendelser kan ha på fagutvikling. Disse kan illustreres i form av en firefeltstabell:

⁵ Et generasjonsperspektiv kan dermed også bidra til forståelsen av regional og nasjonal faglig variasjon. Europeisk konstruktivismen ble for eksempel sterkere påvirket av folkemordene i Bosnia på 90-tallet enn det amerikanske konstruktivismen ble. Motsatt har 11. september og Irak-krigen påvirket amerikansk IP sterkere enn europeisk.

	Styrking av emner	Svekking av emner
Direkte effekter	(1)	(3)
Indirekte effekter	(2)	(4)

Med direkte effekter mener vi her fagutvikling som kan forklares av en enkelt hendelse, som når koronapandemien fører til økt vektlegging av pandemiforskning. Med indirekte effekter mener vi effekter som kommer i forlengelsen av lengre rekker av hendelser, som for eksempel at forskning på global ulikhet kan sies å være en følge av den globale utnyttings lange historiske røtter. Vi finner det rimelig å avslutte rekker av indirekte effekter etter et par ledd og et par år. Selv om det med stor rett kan hevdes at vi stadig lever med indirekte effekter av 11. september, har vi her valgt å analytisk avgrense de umiddelbare konsekvensene til angrepene på Afghanistan og Irak og krigføringen der frem til 2005. Etter dette blir årsakskjedene for lange og usikkerhetsmomentene for mange til at det gir god mening å peke på 11. september som eksklusiv bakenforliggende årsak. Styrking og svekking er vel selvforklarende, men det er verdt å nevne ekstremeksemplene. I den ene enden av skalaen finner vi at enkelthendelser skaper nye emner eller fag helt av seg selv. Som vi har sett over, handler IP-fagets opprinnelsesmyte nettopp om dette: at den første verdenskrig førte til fagets jomfrufødsel. I den andre enden av skalaen finner vi at enkelthendelser fører til at fag eller emner forsvinner. Noe som minner om dette finner vi i etterkant av Sovjetunionens oppløsning. Kremlologien, studiet av de indre beslutningsprosessene i Sovjetunionen, forsvant nær sagt over natten. En interessant indirekte effekt av Sovjetunionens fall skulle vise seg å være oppblomstring av IP-teori på 1990-tallet, da en rekke frustrerte sovjetologer måtte finne seg noe annet å drive med.

Hvis vi starter med den første ruten over, så finner vi en rekke emner og temaer knyttet til virkningen av terrorangrepene på USA og virkningene av USAs respons på resten av verden. Veksten og synligheten av terrorismestudier er det aller mest åpenbare eksempelet på en direkte, styrkende effekt. Man trengte ikke å vite noe som helst om hva som skulle følge i månedene og årene etter september 2001 for å spå at studiet av terrorisme og terrorbevegelser (og da særlig islamistiske sådanne) ville få et oppsving. Det første terrorangrepet mot World Trade Center i 1993, ambassadebombingene i Nairobi og Dar es Salaam i 1998 og angrepet mot *USS Cole* i 2000 hadde allerede satt emnet på dagsorden, men etter september 2001 ble det helt sentralt. Terrorismestudier er imidlertid ikke åpenbart en del av IP-faget. Sentrale bidragsytere heller snarere mot kriminologi, sosiologi og historie. I Norge kan det verdensledende faglige miljøet ved FFI tjene som eksempel – forskerne der fikk rettmessig mye anerkjennelse i årene etter 2001, men det var ikke åpenbart at påvirkningen på norsk IP var tilsvarende sterk. Den norske erfaringen her antyder at selv en ganske tydelig direkte effekt av en ytre hendelse kan forstås bedre ved å trekke inn samspill – den norske organiseringen og finansieringen av terrorismeforskning fikk konkret betydning for hvordan 11. september påvirket norsk forskning. Et annet

eksempel i samme rute, finner vi i studiet av religion. Dette sprang på sett og vis ut av studiet av identitet på 1990-tallet, og allerede før 2001 var religion et av de emnene som ble diskutert litt i utkanten av IP-faget. Deretter har det fått stadig sterkere fotfeste. En litt annen konsekvens finner vi innen områdestudier, som lenge hadde hatt fallende status innen IP-faget. I det vi kan se som en mellomting mellom en direkte og en indirekte effekt fikk områdestudier av særlig Midtøsten (i utvidet forstand), men også Sør- og Sørøst-Asia og Nord-Afrika et visst oppsving i årene etter 2001. Generelt kan vi si at områdestudier har hatt et oppsving i den grad de har kunnet knytte seg til studiet av terrorisme. Kunnskap om ulike områder har i økende grad blitt sett på som sentral når regioner har hatt konflikter som involverer terrorisme, eller vært arnested for internasjonale terrorgrupper.

I den samme mellomposisjonen mellom direkte og indirekte effekt finner vi en helt overordnet dreining innen utviklingsstudier og studiet av fredsbygging, FN-operasjoner osv. Her også har sikkerhet blitt mer sentralt, og i stadig stigende grad har fokus der rettet seg mot utvikling *og* sikkerhet, mot hvordan sikkerhet er en forutsetning for å skape utvikling, og hvordan utvikling i sin tur understøtter sikkerhet. Dette kom til å prege norsk utviklingsforskning på samme måte som internasjonal utviklingsforskning.

Beveger vi oss til den andre ruten, så er det lett å se en rekke indirekte faglige følger av terrorangrepene og hvordan USA håndterte dem. Invasjonene av Afghanistan og Irak og motstanden de møtte førte til økt fokus på «små» kriger og opprørsbekjempelse (såkalt COINS). Dette finner vi i alle landene som deltok i disse militæroperasjonene, også Norge. Begrunnelsene for krigene førte til en fornyet interesse for faglige spørsmål omkring rettferdig krig, og den amerikanske bruken av tortur ledet til bredere debatter innen normativ internasjonal teori og folkeretten.

I den tredje ruten finner vi 90-tallets fremtidsoptimistiske teorier. Francis Fukuyamas tese om at historien hadde kommet til veis ende hadde ikke hatt så godt av folkemordene i Rwanda og Bosnia, men 11. september var langt på vei spikeren i kista for troen på at verden stadig ville bevege seg i retning mer fred og harmoni. Også skadelidende ble de mange globaliseringsteoriene. Disse var ikke like entydig optimistiske som Fukuyama, men var uansett dårlig forberedt på å forklare ideologisk motstand mot den stadig pågående globaliseringen. Globalisering var et sentralt emne for dem som begynte å studere IP i 2000. Det var det ikke for dem som begynte å studere IP fem år senere.

11. september innebar også en mer indirekte svekkelse av faglig oppmerksomhet på en rekke områder, som vi kan plassere i rute fire. Fagets ressurser, det være seg forskningsfinansiering, tidsskriftspubliserings eller sitater, er en begrenset ressurs. Når terrorisme, religion og Midtøsten fikk massivt mer oppmerksomhet, var det en rekke andre områder som logisk sett fikk mindre oppmerksomhet. På samme måte som globaliseringsteoriene ble mindre relevante, forsvant mye av motstanden mot globalisering, som for eksempel bevegelser som ATTAC hadde stått for og dermed også forskningen på disse fenomenene.

I årene etter 2001 kan man også se at fokuset på terror i stor grad fjernet synet på Kina som trussel, til fordel for en forståelse av et mer fredelig Kina og *peaceful growth*. Etter hvert som det oppsto en viss trøtthet av de «evige» krigene i både Irak og Afghanistan, tok kritikk av disse operasjonene, samt kostnadene ved å opprettholde et globalt hegemoni, over, mens Kina fortsatte å vokse i bakgrunnen (se for eksempel Adler-Nissen et al., 2021; Andersen et al., 2021). Det var dermed først over et tiår etter at disse krigene begynte, og trusselen som terror utgjorde igjen kunne sies å være under kontroll, at Kina som sikkerhetstrussel igjen fremsto som et sentralt emne i faget.

Hittil har vi sett på hvordan enkeltemner ble styrket eller svekket i etterkant av 11. september. Det er imidlertid verdt å også merke seg to mer overordnede utviklingstrekk, som vi vel kan kalle indirekte styrkende effekter. For det første dreier det seg om hvilke aktører som regnes med i studiet av internasjonal politikk. IP har tradisjonelt vært et statsentrert fag, der de klareste eksemplene på ikke-statlige aktører har vært internasjonale organisasjoner og til nød store og viktige transnasjonale selskaper og interessegrupper. Når det viste seg at en løst organisert gruppe kunne gjennomføre et angrep som det som skjedde 11. september 2001, ble det straks rom for å studere også andre grupper og individer på forskjellige nivåer. For det andre ble territorium noe mindre viktig. Dette var en utviklingstrend som hadde startet før 2001, men som skøyt ytterligere fart med nettverksorganiseringen til terrororganisasjonene.

I sum mener vi altså at det er lett å finne eksempler på at terrorangrepene 11. september 2001 endret IP-faget, både direkte og indirekte. Samtidig er de fleste av de endringene vi har pekt på her endringer i vektlegging og fokus, ikke grunnleggende endringer i kjernen av faget. Terrorangrepene og deres etterspill ga nye retninger og styrket (eller svekket) allerede eksisterende tendenser. Men dette har langt fra vært de eneste ytre påvirkningene på IP-faget de siste 20 årene.

Andre ytre påvirkninger på IP-faget

Som referert ovenfor, gir Wæver en sortering av «ytre» påvirkninger på faget (Wæver, 1998, s. 694–696). Selv om hans rammeverk ble presentert i hovedsak som grunnlag for komparativ analyse av tradisjoner i forskjellige land, gir det en fin inngang også til mer generell kategorisering. Før man kommer til selve faget, skiller Wæver som nevnt grovt sett mellom et overordnet nivå, som dekker samfunn og politikk, og et mellomliggende nivå som dekker samfunnsfagene. Vi følger den samme tredelingen her.

På et overordnet nivå påvirkes IP ganske åpenbart av langsiktige endringer i global politikk. Tre tydelige eksempler finner vi i Kinas økonomiske og politiske vekst, klimaendringer og migrasjon. Alle disse tre var på agendaen før 2001, men ble påvirket av 11. september. Felles for dem var for det første at de umiddelbart rykket nedover på prioriteringslistene, både hos politikere og hos akademikere. For det andre gir det også mening å hevde at de alle tre etter en bølgedal nå er enda høyere

på agendaen enn for 20 år siden. Særlig for Kinas vekst og global migrasjon gir det mening å si at terrorangrepene og ettervirkningene av dem på lengre sikt har bidratt til å gjøre emnene enda mer aktuelle. Men det synes rimelig å anta at de strukturelle utviklingstrekkene som brakte disse emnene på dagsorden ville ha vedvart uansett. Her gir det kanskje best mening å si at 11. september førte til en faglig omvei, der andre emner ble prioritert høyere noen år, før store underliggende trender igjen dro faget over mot global maktfordeling og trusler mot verdenssamfunnet.

Gitt en samspillsmodell ville man anta forskjellige utviklingsbaner i forskjellige land. Innen norsk IP var Kina lenge nesten understudert, men landet har åpenbart blitt viktigere for faget det siste tiåret, ikke minst sett i sammenheng med utviklingen i Arktis og etterspillet etter nobelprisutdelingen til Liao Xiaobo i 2010. Klimaforskning, og da særlig forskning på internasjonale avtaler, sto for sin del sterkt i Norge allerede på 1990-tallet, sterkere enn i mange andre lands IP, og har fortsatt å gjøre det siden. På disse feltene er det vanskelig å se at 11. september bidro til noen endringer av betydning; snarere var det særnorske forhold og etablerte fagmiljøer som styrte fagutviklingen.

Også andre ytre faktorer påvirker fag. Et åpenbart eksempel ligger i skjæringspunktet mellom politisk, teknologisk og samfunnsmessig utvikling, og favner det brede området som ofte kalles det digitale eller «cyber». Den overordnede teknologiske utviklingen som har brakt dette feltet høyt opp på dagsorden startet før 2001, og ville trolig ha fortsatt med uforminsket kraft også uten terrorangrepene. Ønsker om overvåkning i etterkant av terrorangrepene i 2001 og senere styrket noen trender, men det er vanskelig å se for seg en verden i 2021, også uten terrorangrepene i 2001, der digital sikkerhet, hacking og spenningen mellom privatlivets fred og ønsker om kontroll ikke var viktige emner for IP.

Hvis vi beveger oss fra samfunnsliv og politikk og til den samfunnsfaglige konteksten for IP, så har den teknologiske utviklingen også muliggjort nye former for innhenting, sammenkobling og prosessering av store mengder data. Dette har dels gjort kvantitative analyseformer viktigere, dels visket ut noen av grensene mellom kvalitative og kvantitative analyser. Overordnet har samfunnsfagene gått igjennom en betydelig profesjonalisering. Igjen er dette utviklingstrekk som må regnes som uavhengige av terrorangrepene i 2001 og det som fulgte etter dem. I Norge sto kvantitative tilnærminger til IP allerede for 20 år siden sterkt, ikke minst gjennom PRIOs verdensledende forskning på (borger)krig, men tendensen deretter er at det kvantitative har blitt stadig viktigere. Profesjonaliseringen av samfunnsfagene er også tydelig i den stadige veksten i publisering og siteringer av forskere ved norske institusjoner.

Vi nevnte i innledningen at IP har gått igjennom en formidabel vekst. Det har kommet til en rekke nye studieprogrammer og antallet studenter har eksplodert. Vekst og profesjonalisering innebærer at flere akademikere forsker mer og publiserer mer. Dette var en tydelig tendens allerede før 2001 – slutten på den kalde krigen åpnet opp studiet av internasjonal politikk for nye generasjoner. Men antallet jobber har ikke vokst i nærheten av like fort som antallet uteksaminerte kandidater.

På samme måte som for andre samfunnsfag var det i USA allerede på 1990-tallet et sterkt opplevd publiseringspress der «publish or perish» fort kunne omsettes til «publish and perish». Presset i det akademiske arbeidsmarkedet ble ytterligere forsterket under og etter den økonomiske krisen fra 2008, og igjen under koronapandemien 2020–21. Dette presset i arbeidsmarkedet har ikke vært like stort i Norge, med den følgen at stadig flere gode internasjonale forskere har søkt seg til norske institusjoner. Både gjennom ansettelse av utenlandske forskere og gjennom utstrakt internasjonalt samarbeid, er norsk IP langt mer internasjonalisert i 2021 enn det var i 2001.

På et mer konkret nivå hadde terrorangrepene også åpenbar betydning for hvordan amerikanere så på seg selv og sin rolle i verden. «Why do they hate us» var et gjennomgangsspørsmål høsten 2001, for en nasjon som aldri før hadde blitt rammet så tett på kroppen av eksternt angrep. Det tok imidlertid en stund før denne formen for sjokk ble omsatt til forskning, og når det skjedde, så var det i et samspill med andre fag og endringsprosesser internt i faget. La oss gi noen eksempler. For det første vokste det frem forskning på det som kalles ontologisk sikkerhet (og ontologisk usikkerhet), som gjerne forstås som «security not of the body but of the self, the subjective sense of who one is, which enables and motivates action and choice» (Mitzen, 2006, s. 344; en nylig oversikt finnes i Gustafsson & Krickel-Choi, 2020). For det andre ble IP mer opptatt av følelser, og da ikke minst frykt og hat (Bleiker & Hutchison, 2008). For det tredje hentet andre teoretiske bidrag inspirasjon fra den politiske teorien for å forsøke å få grep om det som ble opplevd som unntakstilstander i internasjonal politikk (van Munster, 2004).

Disse eksemplene blir best belyst i en samspillmodell. Selv om den empiriske inspirasjonen for mange var terrorangrepene og etterspillet de fikk, så var den teoretiske inspirasjonen åpenbart hentet fra andre samfunnsfag, som ontologisk sikkerhet, der inspirasjonen kom fra Giddens sosiologi (og allerede var introdusert i IP før 2001). På samme måte hadde den voksende interessen for Carl Schmitt, Giorgio Agamben og unntakstilstanden utspring i oversettelser av sentrale verk på midten av 1990-tallet, men denne interessen ville neppe ha blitt så sterk uten terrorangrepene og ettervirkningene av dem.

En samspillmodell mellom ytre drivkrefter og indre fagutvikling kan også belyse utviklingen innen normativ teori. Et sentralt omdreiningspunkt her er rapporten *The Responsibility to Protect* (forkortet R2P) som ICISS ga ut i desember 2001. Denne rapporten bidro langt på vei til å befeste en ny tolkning av forholdet mellom rettighetene til individer vs. stater. Men selv om denne rapporten kom ut etter 11. september, og R2P kom flere ganger til å sammenblandes med krigen mot terror – ikke minst med invasjonen av Libya i 2011 – så hadde den røtter langt tilbake til 1990-tallets debatter om suverenitet og normativ teori i IP, samt det internasjonale samfunns manglende svar på grusomheter som folkemordet i Rwanda og massedrapene på Balkan. Og selv om R2P ble en sentral del av ordskiftet rundt global styring i tiåret som fulgte publikasjonen av rapporten, har det delvis forsvunnet i

dag. Intervensjonen i Libya viste hvordan et mandat gitt fra FNs sikkerhetsråd kan misbrukes og prinsippets gode intensjoner ble vanskeligere å forsvare (de Carvalho, 2020). Med dette ble det også satt en demper for fremveksten av flere store normative rammeverk og debatter innenfor faget, og man befinner seg i dag ikke så langt unna situasjonen på tidlig 1990-tallet, der debatten også ligger på mer av et «middle ground»-nivå (se for eksempel Steele, 2019) – langt unna store prinsippdiskusjoner som suverenitetens betydning og rettighetene til individer vs. stater.

IP har alltid vært et fag som har latt seg påvirke av andre, nærliggende fag. Så også de siste to tiårene, og uten at koblingen til terrorangrepene i 2001 nødvendigvis var spesielt klar. Vekst og global spredning av faget brakte inn forskere fra regioner som ikke tidligere hadde vært representert. De var på den ene siden opptatt av å fremheve egne tradisjoner for å studere verden (for eksempel ved å trekke frem latinamerikanske og asiatiske røtter til forståelse av internasjonal politikk), på den andre siden av å bore i hvordan Vestens hegemoni har påvirket både verden og vår forståelse av den (for eksempel ved å understreke global historie, postkoloniale og dekoloniale perspektiver). I noen tilfeller har Vestens direkte og indirekte reaksjoner på terrorangrepene i 2001 bidratt til å styrke slike tilnærminger, men det synes rimelig å anta at de ville ha gjort seg gjeldende i IP, som i andre samfunnsfag, uavhengig av krigen mot terror.

Inspirasjon fra andre fag kan vi også se i mer abstrakte tilnæringsmåter til internasjonal politikk, blant annet i et knippe begreper som flyttet fokus bort fra et snevert aktørperspektiv. Fra sosiologi har forskere for eksempel importert tanken om at relasjoner kommer før aktører, og en vektlegging av praksis, vaner og performativitet. Igjen er dette utviklingstrekk som var synlige allerede før 2001, og som det er rimelig å anta ville ha påvirket IP uavhengig av terrorangrep og responsen på dem.

Den indre fagutviklingen

Med påvirkningen fra andre fag er vi langt på vei mot de faginterne utviklingstrekkene som har påvirket IP de siste tiårene. Overordnet har IP, på samme måte som mange andre samfunnsfag, gått igjennom faser der fokus har vekslet mellom aktører og strukturer, ideer og materialitet og brudd og kontinuitet. Etter at 1990-tallet hadde vært preget av en dreining i retning ideer, aktører og brudd, var det dermed ikke annet å vente enn at en reaksjon ville komme, med mer vekt på materialitet, strukturer og kontinuitet. Dette er også i tråd med den generasjonslogikken vi presenterte over. På et overordnet plan var vi også innom hvordan tunge teoretiske diskusjoner på 1990-tallet ble avløst av en empirisk dreining på 2000-tallet. Det teoretiske mangfoldet er enda større enn for 20 år siden, men det er lengre mellom de teoretiske debattene og de fleste synes mer opptatt av å bruke teori til å forstå og belyse empiri enn av teori (og metateori) for sin egen del.

Ser vi til de enkelte teoriretningene, er det også lett å se hvordan faginterne drivkrefter har drevet faget fremover. Politiske realister av forskjellig støpning har

fortsatt å være opptatt av makt, men i en kontinuerlig dialog mellom realister, og også mellom realister og forskere fra andre teoritradisjoner, har fokus blitt utvidet. Et klart eksempel på dette finner vi innen den nyklassiske realismen, et annet innen studiet av status, der noe inspirasjon riktignok har blitt hentet fra psykologi, men der de faginterne diskusjonene har drevet forskningsagendaen de siste 10 årene raskt fremover (Wohlforth et al., 2018). For realister som først og fremst er opptatt av maktbalanse og polaritet, var terrorangrepene og etterspillet først og fremst en parentes, der unipolaritet i en periode ble diskutert som imperium, og der man i etterkant er tilbake til å diskutere forholdet mellom USA og Kina i lys av det som forstås som eviggyldige logikker (Allison, 2017).

En teoritradisjon som ble utformet som en mellomvei mellom realisme og mer liberale teorier er den som gjerne omtales som «den engelske skolen». Den ble utviklet på 1960- og 70-tallet, men lå relativt brakk på 1990-tallet, inntil Barry Buzan gikk inn for å revitalisere den. Denne revitaliseringen lyktes i noen grad, og den engelske skolen skapte rom for samhandling ikke bare mellom realisme og liberalisme, men også konstruktivisme, poststrukturalisme og historisk sosiologi. Utviklingen her må forstås som i hovedsak indredrevet, der det var engasjement med tidligere tenkning og tilnæringsmåter som drev teoriutviklingen fremover.

Vi nevnte over hvordan mange konstruktivister de siste 15 årene har reagert mot det som ble oppfattet som en overdreven vektlegging av ideer og normer i tiårene før, og dermed har vektlagt makt i mye større grad. På samme måte er det mulig å se interessen for praksis og performativitet som en reaksjon mot den språklige vendingen i IP på 1980- og særlig 90-tallet. Studiet av identitet har også gjennomgått dramatiske vendinger. Der studiet av (kollektiv) identitet en gang fremsto som det sentrale kritiske grepet til konstruktivismen, er situasjonen mye mindre klar i dag, der identitet i større grad forstås i lys av ontologisk sikkerhet (Gustafsson & Krickel-Choi, 2020; Mitzen, 2006; Steele, 2008) og status (Leira, 2016).

Andre faginterne utviklingstrekk forstås trolig best i lys av den faglige vekten og profesjonaliseringen vi diskuterte over. Vektleggingen av tidligere understuderte områder er et eksempel. Like slående er den betydelig økende interessen for historisk IP, som har kommet dels som en reaksjon mot det som ble oppfattet som en historieløs disiplin, dels som et resultat av faglig modning (de Carvalho et al., 2021).

Profesjonalisering har også kommet med noen utilsiktede konsekvenser. En diskusjon som har gått gjentatte ganger i IP-faget, fra dets opprinnelse, har dreid seg om balansen mellom det vi kan kalle grunnforskning og anvendt forskning. De som har vært opptatt av forskningens nytteverdi har klaget over at motparten var munker eller teknokrater, trygt forankret i sine elfenbenstårn. De som har vært mer opptatt av å forstå og forklare, har på sin side anklaget motparten for å være altfor styrt av statenes ønsker og prioriteringer og altfor ukritiske til makt. Slike debatter er vanlige i mange samfunnsfag, men IP-faget, som har ligget svært tett opp mot utøvende makt, har hatt dem enda skarpere enn andre fag. Her er det rimelig å

hevde at profesjonalisering har bidratt både til en større avstand mellom forskere og praktikere, og til en tydeligere splittelse innen faget. Forskere som skal hevde seg med søknader, publiseringer og siteringer, har logisk sett mindre tid til å pleie kontakt med myndigheter, og er oftest nødt til å forholde seg til de begrepene, teoriene og metodene som til enhver tid benyttes innen grunnforskningen. Vi tror Michael C. Desch (2019) overdriver noe i sin beskrivelse av en «Cult of the Irrelevant», men det er samtidig liten tvil om at avstanden mellom sentrale fagpersoner og utøvelsen av internasjonal politikk nok er noe større nå enn den var for noen tiår siden. Henry Kissinger og Stephen Krasner kunne være sentrale i både teoretiske IP-debatter med universitetsutspring og policy-utforming, mens de akademikerne som i dag trekkes inn i Biden-administrasjonen i større grad har bakgrunn fra tenketanker.⁶ I Norge har situasjonen vært litt annerledes, gitt instituttsektorenes sterke posisjon innen IP og gitt instituttene hybride spagat mellom grunnforskning og anvendt forskning. Også i Norge har IP-forskere gått inn i sentrale policy-posisjoner, Johan Jørgen Holst, Anders C. Sjaastad, Janne Haaland Matlary og Espen Barth-Eide er de klarreste eksemplene fra de siste tiårene, men for mange norske IP-forskere har nettopp vekselvirkningen mellom grunnforskning og det anvendte definert deres karrierer. Profesjonalisering har også i Norge skapt klarere skiller i karriereløp, men enda ikke en faglig splittelse. Igjen illustrerer en samspillmodell godt hvordan en global profesjonalisering av samfunnsfagene har gitt ulikt utslag i forskjellige lands IP.

Konklusjon

Det ville være utenkelig at en hendelse som terrorangrepene 11. september 2001, og etterspillet det fikk, ikke påvirket et fag som har politikk på globalt nivå som sitt analyseobjekt. Spørsmålet vi har forsøkt å besvare her er om denne påvirkningen har vært fundamental eller mer flyktig; hvor forandret er faget i 2021 fra faget i 2001, og hvor mye av (eventuelle) endringer kan spores tilbake nettopp til 11. september?

De kanskje tydeligste endringene drevet frem av 11. september finner vi i hvordan noen faglige dører ble smelt igjen, mens andre ble åpnet på vidt gap. Liberale globaliseringsteorier gikk raskt av moten, mens terrorismestudier, opprørsbekjempelse, humanitære intervensjoner og krigens folkerett (for å nevne noen emner) fikk et betydelig, og i noen tilfeller varig, oppsving. Sterkest slo disse endringene inn i fagets tradisjonelle kjerneland, USA, og dets nærmeste allierte.

Vi har over argumentert for at faget også på andre måter har endret seg betydelig de siste 20 årene. Det har vokst formidabelt, både numerisk og geografisk, en rekke nye emner, teorier og metoder har blitt tatt i bruk og profesjonaliseringen er slående. Samtidig ser vi også mye kontinuitet i hvilke overordnede fenomener som opptar forskere. Krig, fred, internasjonal orden, diplomati, folkerett og handel var

⁶ En slik todeling av faget er ikke noe helt nytt. I tidligere perioder har for eksempel «strategic studies» hatt en selvforståelse som tettere knyttet til utøvende makt enn det andre deler av IP har hatt.

viktige emner for 20, 40 og 60 år siden, og de er fortsatt viktige emner. Andre emner, som klima- og miljøspørsmål, global helse og migrasjon, har vist relativt jevn vekst over flere tiår, i tråd med at disse emnene har blitt stadig viktigere i internasjonal politikk. Hvis man mener at maktfordeling, internasjonal orden, handel eller klimaspørsmål er de viktigste innen internasjonal politikk, kan man med noen rett hevde at 11. september åpnet en faglig parentes, der fokus for en stund ble flyttet bort fra de evigaktuelle og/eller globalt presserende spørsmålene, før det mot slutten av 2010-tallet returnerte til det sentrale.

Avslutningsvis kan man derfor kanskje litt skuffende konkludere med at faget har endret seg – og til tider ganske dramatisk – etter 11. september 2001, men at årsaken til disse endringene har mindre med 11. september å gjøre enn de har å gjøre med interne fagdynamikker og et sett andre ytre påvirkninger på IP. Likevel er det nok mer riktig å si at visse endringer ikke ville vært like fundamentale dersom terrorangrepene ikke hadde funnet sted, og at 11. september på mange måter fungerte som en akselerator på prosesser som allerede var i gang.

IP ville ganske åpenbart ha sett annerledes ut nå om det ikke hadde kommet noen massive terrorangrep i 2001 eller senere. Samtidig ville det nok ha vært til å kjenne igjen. Gitt den samspillmodellen vi har lagt til grunn er det ikke overraskende. Dramatiske enkelthendelser vil åpenbart påvirke både den enkelte forskeren og faget, men de vil alltid modereres av andre politiske, økonomiske, teknologiske og sosiale rammebetingelser, av ideer og utvikling innen og på tvers av andre fag og av de rent faginterne dynamikkene.

Om forfatterne

Halvard Leira er seniorforsker (I) ved NUPI. Sammen med Benjamin de Carvalho har han nylig gitt ut *Hva er Internasjonal Politikk* (2020) på Universitetsforlaget.

Benjamin de Carvalho er seniorforsker ved NUPI. Sammen med Halvard Leira har han nylig gitt ut *Hva er Internasjonal Politikk* (2020) på Universitetsforlaget.

Referanser

- Abbott, A. (2001). *Chaos of disciplines*. The University of Chicago Press.
- Adler-Nissen, R., de Carvalho, B. & Leira, H. (2021). Goods substitution at high latitude: Undermining hegemony from below in the North Atlantic. I M. S. Andersen, A. Cooley & D. H. Nexon (Red.), *Undermining American hegemony goods substitution in world politics*. Cambridge University Press.
- Allison, G. T. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Houghton Mifflin Harcourt.
- Andersen, M. S., Cooley, A. & Nexon, D. H. (Red.). (2021). *Undermining American hegemony: Public goods substitution in world politics*. Cambridge University Press.
- Banks, M. (1985). The inter-paradigm debate. I M. Light & A. J. R. Groom (Red.), *International relations. A handbook of current theory* (s. 7–26). Frances Pinter.
- Bleiker, R. & Hutchison, E. (2008). Fear no more: Emotions and world politics. *Review of International Studies*, 34, 115–35.

- Breitenbauch, H. Ø. & Wivel, A. (2004). Understanding national IR disciplines outside the United States: Political culture and the construction of international relations in Denmark. *Journal of International Relations and Development*, 7(4), 414–443.
- de Carvalho, B. (2020). Twisting sovereignty: Security, human rights and the responsibility to protect. I H. Hansen-Magnusson & A. Vetterlein (Red.), *The rise of responsibility in world politics* (s. 35–54). Cambridge University Press.
- de Carvalho, B., Leira, H. & Hobson, J. M. (2011). The big bangs of IR: The myths that your teachers still tell you about 1648 and 1919. *Millennium – Journal of International Studies*, 39(3), 735–758.
- de Carvalho, B., Costa Lopez, J. & Leira, H. (Red.). (2021). *Routledge handbook of historical international relations*. Routledge.
- Desch, M. C. (2019). *Cult of the irrelevant: The waning influence of social science on national security*. Princeton University Press.
- Drulák, P. & Druláková, R. (2000). International relations in the Czech Republic: A review of the discipline. *Journal of International Relations and Development*, 3(3), 256–282.
- Dunne, T., Hansen, L. & Wight, C. (2013). The end of international relations theory? *European Journal of International Relations*, 19(3), 405–425.
- Guilhot, N. (Red.). (2011). *The invention of international relations theory: Realism, the Rockefeller Foundation and the 1954 conference on theory*. Columbia University Press.
- Gustafsson, K. & Krickel-Choi, N. C. (2020). Returning to the roots of ontological security: Insights from the existentialist anxiety literature. *European Journal of International Relations*, 26(3), 875–895.
- Kessler, O. & Steele, B. J. (2016). Constructing IR: The third generation. *ERIS – European Review of International Studies*, 3(3), 7–13.
- Kratochwil, F. (2016). A funny thing happened on the way to the forum: Ruminations concerning the disappearance of constructivism and its survival in the farcical mode. *ERIS – European Review of International Studies*, 3(3), 118–136.
- Lake, D. A. (2013). Theory is dead, long live theory: The end of the great debates and the rise of eclecticism in international relations. *European Journal of International Relations*, 19(3), 567–587.
- Lapid, Y. (1989). The third debate: On the prospects of international theory in a post-positivist era. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235–79.
- Leira, H. (2014). Fortsatt en amerikanisert samfunnsvitenskap? Internasjonale relasjoner ved norske universiteter. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 30(1), 5–27.
- Leira, H. (2016). The formative years: Norway as an obsessive status-seeker. I B. de Carvalho & I. Neumann (Red.), *Small state status seeking* (s. 22–41). Routledge.
- Leira, H. & de Carvalho, B. (2017). Construction time again: History in constructivist IR scholarship. *European Review of International Studies*, 3(3), 99–111.
- Leira, H. & de Carvalho, B. (2018). The function of myths in international relations: Discipline and identity. I A. Gofas, I. Hamati-Ataya & N. Onuf (Red.), *The Sage handbook of the history, philosophy and sociology of international relations* (s. 222–235). Sage.
- Leira, H. & de Carvalho, B. (2020). *Hva er internasjonal politikk?* Universitetsforlaget.
- Malinak, D., Peterson, S. & Tierney, M. J. (2012). *TRIP around the world: Teaching, research, and policy views of international relations faculty in 20 countries*. *Teaching, research, and international policy (TRIP) project*, The Institute for the Theory and Practice of International Relations. The College of William and Mary.
- Mitzen, J. (2006). Ontological security in world politics: State identity and the security dilemma. *European Journal of International Relations*, 12(3), 341–370.
- Quirk, J. & Vigneswaran, D. (2005). The construction of an edifice: The story of a first great debate. *Review of International Studies*, 31(1), 89–107.
- Risse, T., Ropp, S. C. & Sikkink, K. (1999). *The power of human rights: International norms and domestic change*. Cambridge University Press.
- Schmidt, B. C. (1998). *The political discourse of anarchy: A disciplinary history of international relations*. SUNY Press.
- Schmidt, B. C. (2019). Internalism versus externalism in the disciplinary history of international relations. I B. Schmidt & N. Guilhot (Red.), *Historiographical investigations in international relations* (s. 127–148). Palgrave Macmillan.
- Steele, B. J. (2008). *Ontological security in international relations: Self-identity and the IR state*. Routledge.
- Steele, B. J. (2019). *Restraint in international politics*. Cambridge University Press.

- Steele, B. J. & Acuff, J. M. (2012). Introduction: The evolution of generational analysis and international theory. I B. J. Steele & J. M. Acuff (Red.), *Theory and application of the «generation» in international relations and politics* (s. 3–24). Palgrave Macmillan.
- van Munster, R. (2004). The war on terrorism: When the exception becomes the rule. *International Journal for the Semiotics of Law Revue Internationale de Sémiotique Juridique*, 17, 141–153.
- Wæver, O. (1998). The sociology of a not so international discipline: American and European developments in international relations. *International Organization*, 52(4), 687–727.
- Wæver, O. (2003). *The structure of the IR discipline: A proto-comparative analysis* [Paper]. Annual Convention of the International Studies Association, Portland.
- Wæver, O. (2010). Still a discipline after all these debates. I T. Dunne, M. Kurki & S. Smith (Red.), *International relations theories: Discipline and diversity* (2. utg., s. 297–318). Oxford University Press.
- Wilson, P. (1998). The myth of the ‘first great debate.’ I T. Dunne, M. Cox & K. Booth (Red.), *The eighty years’ crisis: International relations 1919–1999* (s. 1–15). Cambridge University Press.
- Wohlforth, W. C., de Carvalho, B., Leira, H. & Neumann, I. B. (2018). Moral authority and status in international relations: Good states and the social dimension of status seeking. *Review of International Studies*, 44(3), 526–546.

Abstract in English

The Study of International Politics After 11 September 2001

To what extent did 9/11 impact the discipline of International Relations (IR)? In the current article, we argue that while the impact of 9/11 on global politics is undeniable, the verdict when it comes to the discipline in charge of studying these events, IR, is more ambiguous. For while IR and the study of global politics has changed over time, the discipline is, we argue, as much prone to “internal” changes as it is to external shocks. Thus, we suggest a model for understanding the sociology of science of IR which takes into account both internal and external sources of change. While IR would have looked quite different today without the attacks of 9/11, we argue that we would still have been able to recognize it.

Keywords: 9/11 · 11 September 2001 · disciplinary change